

**ХИПОТЕЗАТА ПРЕДЛОЖНА ФРАЗА
ПРИ БЪЛГАРСКИЯ ПОДЛОГ**

Петя Осенова
Софийски университет „Св. Кл. Охридски“

***THE PREPOSITIONAL PHRASE HYPOTHESIS
AT THE BULGARIAN SUBJECT POSITION***

Petya Osenova
Sofia University St. Kl. Ohridski

Резюме: Статията разглежда възможностите българският подлог да бъде изразяван с предложна, а не само с номинална или номинализирана фраза, както е прието в българската граматическа литература. За целта се дискутират редица подходи към един специален тип фрази в позиция на подлог, а именно „фразите за апроксимация“, състоящи се от предлог или наречие, следвани от числително и съществително. Такива са фразите от типа „над 100 души“ или „близо 200 книги“. В заключението се обобщава, че независимо от съществуващите алтернативи за анализиране на посочените фрази като предложни те се анализират аргументирано като номинални фрази, което е в духа на съществуващата традиция. Предложена е и дискусия за анализ на елементите в тази номинална фраза.

Ключови думи: подлог, български език, фрази за апроксимация, хипотезата „предложна фраза“

Abstract: The paper considers the possibilities of expressing the Bulgarian subject with a prepositional phrase in addition to being expressed with a nominal or a nominalized phrase as presented in the Bulgarian grammar literature. To achieve this goal, a number of approaches are discussed towards a special type of phrases in a subject position, namely the „phrases of approximation“ consisting of a preposition/adverb, followed by a numeral and a noun. Such phrases are for example „over 100 people“ or „approximately 200 books“. A conclusion is drawn that in spite of the existing alternatives for analyzing the Bulgarian subject as a prepositional phrase, it can be properly analyzed as a nominal phrase which is in the direction of the existing

Bulgarian grammar tradition. Discussion on the analysis of the elements within the nominal phrase is also introduced.

Keywords: subject, Bulgarian, phrases of approximation, PP hypothesis

Типичният подлог в българския език се изразява с именна или номинализирана фраза в именителен падеж. Когато подлогът е изразен с именна фраза, тя може да бъде с различна тежест в зависимост от количеството на модификаторите, свързани към опорното съществително. Например в следващото изречение именната фраза с опора *производител* има еднословно разширение *вляво*, но и по-сложно предложно разширение *вдясно*: **Мултинационалният производител на потребителски стоки Unilever [=Той]** *обяви, че ще започне* **едногодишно тестване на 4-дневна работна седмица за персонала си в Нова Зеландия (без намаляване на заплатите).**¹ Когато подлогът е изразен с изречение, отново се номинализира с именително местоимение. Например: **Който умре** *дойде първи [=Той],* *нека приготви необходимите материали.*

В (Пенчев/Penchev 1993: 73) се казва, че категорията, която приписва лице, род, число и падеж на подлога в българското изречение, е съгласувателната категория – F1. Срв.: *В български език подлогът, който е спецификатор в S, винаги получава падеж (именителен) от опората F1 и не може да получи падеж отвън, защото F1 е най-близкият управляващ на подлога.*

Българският номинален и експлицитно изразен подлог отговаря на критериите на (Цимерлинг/Zimerling 2017) за типичен подлог. Те са следните: да бъде в синтактичен именителен падеж, да се съгласува с предиката и да има ненулева реализация. Следователно нетипичният подлог отговаря на едно от следните условия: в косвен падеж е, не се съгласува с предиката или е с нулева реализация.

В тази статия си поставям за цел да проверя дали българският подлог може да бъде изразен в косвен падеж, т.е. чрез предложна или адвербиална фраза. Тъй като се фокусирам по-специално върху изразяването с предложна фраза, наричам тази проверка „хипотезата „предложна фраза“. Фразите, върху които прилагам хипотезата, са от типа „фрази за апроксимация“. Те се образуват от предлог или наречие за приблизителност, следвани от числително име и съществително. Нека разгледаме примерите в 1а, 1б и 1в:

1а) **Над 10 000 англичани присъстваха на мача с Румъния.**

1б) **Близо 150 общински полицаи също са под въпрос със заплатите.**

1в) **Около 140 души са потърсили услугите на Бърза помощ до 16 часа.**

В 1а и 1в семантиката на приблизителност се изразява чрез предлозите *над* и *около*, докато в 1б тя се изразява чрез наречието *близо*.

---

¹ Примерите в статията са от уебсистемата за конкорданс webclark.org и от интернет.

Подобни конструкции за апроксимация не са уникални за нашия език. Те се срещат в много други езици, като например английски, руски, полски, иврит.

Тук възникват три основни синтактични въпроса. Първият се отнася до това каква е максималната проекция на фразите за апроксимация – предложна фраза (PP), детерминаторна фраза (DP) или номинална фраза (NP). Вторият въпрос се отнася до конституентното разположение на елементите вътре в максималната фраза. Те са предлог/наречие, числително и опорно съществително. Дали предлогът/наречието образува фраза с числителното, която после модифицира съществителното ([*около 10 души*]), или предлогът/наречието взима като комплемент фразата, образувана от числителното и опорното съществително ([*около [10 души]*]). Третият въпрос се отнася до типа на немаксималните фрази. Дали те са нумерални (NumP), предложни (PP), номинални (NP), или детерминаторни (DP).

Тъй като гореспоменатите въпроси се отнасят до видовете фразови проекции, те са свързани и с друг проблем – за статута на думите за апроксимация като части на речта. Дали тези думи включват и предлози, и наречия; дали се определят само като предлози; съответно само наречия; или пък имат свой собствен по-особен статут.

Поставените въпроси предполагат езиково моделиране в рамките на определена теоретична рамка. В (Осенова/Osenova 2019) в рамките на *Опорната фразова граматика* (ОФГ) се разглеждат някои специфични характеристики на групите за апроксимация в българския език. Предлагат се също така редица езикови тестове, на основата на които се правят следните изводи: максималната проекция на фразите за апроксимация е именна фраза (NP); предлогът или наречието образува нумерална фраза заедно с числителното име (NumP) и след това модифицира опорното съществително име: [NP [NumP *около пет*] *души*]. Там обаче остават неразгледани: някои други възможни хипотези и езикови тестове, статутът на думите за апроксимация и отношението между самите думи за апроксимация в паралелна или допълнителна дистрибуция.

Трябва да се отбележи също, че въпреки различията между предлаганите модели в отделните теории има и редица схождащи се идеи и решения. Затова тук се спирам на модели на разглежданото езиково явление както от ОФГ, така и от генеративната граматика, а също и от лексикално-функционалната граматика.

По отношение на проекциите в рамките на фразите с елемент на апроксимация нека първо разгледаме двете основни хипотези, представени в (Ionin and Matushansky 2018) за т.нар. още *предложни числителни*. Разбира се, тези анализи са независими от синтактичната позиция на фразите за апроксимация в изречението, а именно – на подлог, допълнение или обстоятелствено пояснение. В настоящата статия обаче предлаганите изводи се използват за определяне на начините за изразяване на подлога в българския език. Връщам се към хипотезите. Те са следните: *комплексно-детерминаторната хипотеза* и *PP-комплементната хипотеза*. Първата от двете хипотези всъщност е представена и защитена в (Corver and Zwarts 2006), докато втората се предпочита от (Ionin and Matushansky 2018: 304). Именно там са дадени следните примери заедно с етикетите на синтактичните проекции:

2а) [PP *around/above* [NP *ten books*]]

2б) [DP [AdvP *around/above*] [NP *ten books*]]

2в) [DP [D *around/above ten*] [NP *books*]]

2г) [DP [PP *around/above ten*] [NP *books*]]

(между/над десет книги).

В 2а максималната проекция е предложна фраза (PP), като опората предлог взима за комплемент именната фраза, съставена от числително име и опорно съществително име. В останалите примери максималната проекция е детерминаторна фраза (DP). В 2б предлогът или наречието за апроксимация образува т.нар. адвербиален спецификатор (AdvP), който пояснява именната фраза като модификатор. В 2в предлогът или наречието за апроксимация заедно с числителното име образуват комплексен детерминатор (Complex D), който взима именната фраза като комплемент. В 2г предлогът или наречието за апроксимация заедно с числителното име образуват специална спецификаторна предложна фраза, която пояснява именната фраза като модификатор.

Corver and Zwarts (2006) избират като най-подходящ модела в 2в, докато (Ionin and Matushansky 2018) се спират на модела в 2а, т.е. на PP хипотезата. Аргументите на (Ionin and Matushansky 2018) се основават на факти от словоредата на баския език и на езика иврит. В полза на 2а авторите привеждат аргументи от приписването на падеж в руския език, както и от поведението на предложните числителни в нидерландски. За руски те показват, че предлогът *около* приписва родителен падеж на числителното и съществителното (3а), като дават и пример, в който глаголът (като другата възможна управляваща дума) приписва винителен падеж на числителното име, а числителното име приписва родителен падеж на съществителното име (3б). Срв. в (Ionin and Matushansky 2018: 305). Скобовият анализ в 3а и 3б е добавен от мен за по-голяма яснота. Този скобов анализ следва моето разбиране за NP проекция на съчетанието от числително и съществително име независимо от наличието или липсата на апроксимиращ елемент най-вляво във фразата:

3а) Etot saxar vesit [PP *okolo* [NP *dvux funtov*]].

this sugar.NOM weighs near two.GEN pound.PL.GEN

This sugar weighs about two pounds.

(Тази захар тежи около два фунта.)

3б) Etot saxar vesit [NP *pjat' funtov*].

this sugar.NOM weighs five.ACC pound.PL.GEN

This sugar weighs five pounds.

(Тази захар тежи пет фунта.)

При фразите за апроксимация със съчинително свързване (Corver and Zwarts 2006) защитават адекватността на анализа, илюстриран в 2г. Срв. след-

ния пример от (Ionin and Matushansky 2018: 307), където (Corver and Zwarts 2006) разглеждат специфичната предложна фраза (PP) *между десет и двацет* като модификатор към именната фраза *книги*. Затова и максималната проекция не е предложна, а детерминаторна фраза.

4a) [DP [PP between ten and twenty] [NP books]]

(Между десет и двацет книги)

От своя страна (Ionin and Matushansky 2018: 308) отхвърлят този анализ и предлагат като подходяща интерпретацията от 2a с управляващ предлог. В аргументите си те посочват, че по този начин няма проблем да се анализират фрази, в които експлицитно са посочени две именни опори към числителните, както е показано в 4б. В допълнение авторите отново привеждат примери от приписването на падеж в руски. Аналогията, която правят, е с предлозите в израза *от десет до двацет книги*, където тези предлози приписват родителен падеж на съществителните. Срв. изречението с експлицитни лексикални опори:

4б) [PP between [NP ten books] and [NP twenty books]]

(Между десет книги и двацет книги)

Разглеждането на фразите с елементи за апроксимация е в тясна зависимост и от езиците, от които се привеждат примери. По тази причина (Ionin and Matushansky 2018) обръщат внимание на данните от нидерландски, като именно тези данни са в основата на избора на спецификаторния тип анализ в 2г от (Corver and Zwarts 2006). В (Ionin and Matushansky 2018) се разглежда случаят с фразите за количество от типа (*около*) *кило захар*, като се показва, че анализът в 2г има проблеми с приписването на род в нидерландските фрази. (вж. повече в (Ionin and Matushansky 2018: 309–315).

Това, което става ясно в многоезиков аспект, е, че анализът на подобни фрази зависи от: анализа на други подобни по структура и значение фрази, от прилаганите езикови тестове и от данните в разглежданите езици.

Нека се върнем към въпроса за максималната проекция на фразите с елемент за апроксимация. (Ionin and Matushansky 2018: 315) подкрепят идеята за максимална предложна фраза (PP) за сметка на идеята, че пред апроксимиращата фраза има неизразено съществително име. От моя гледна точка не трябва да има предполагаемо съществително пред този тип фрази, за да може да се търси непредложна проекция. Освен това аз не изключвам възможността в падежни езици, какъвто е руският, апроксимиращият елемент – предлог, хем да приписва падеж на числителното и съществителното, хем да има по-особена роля като конституент. Подобна идея се разглежда в анализа с т.нар. *слаби опори*, който коментирам по-долу.

В моята трактовка тук изключвам идеята за максимална проекция на детерминаторната фраза (DP) *per se*, като оставям за дискусия конкуренцията между именната фраза (NP) и предложната фраза (PP). За повече информация защо

предпочитам анализа с именна фраза пред анализа с детерминаторна фраза вж. в моите предишни разработки в рамките на ОФГ: (Осенова и Симов/Osenova and Simov 2007) и (Осенова/Osenova 2009).

Другата алтернатива, която бих искала да разгледам в рамките на максималната номинална проекция, е тезата за *слабите опори*. В (Przeźiórkowski and Patejuk 2013) се разглеждат видовете класове на дистрибутивната употреба на елемента *po* (бълг. *по*) в полски. Срв.: *Всеки си взе по две ябълки*. Тези класове са: 1. предлог, който управлява местния падеж; 2. числителен оператор, който не се свързва с глагол, а с числително (подобно на елементите за апроксимация *около*, *над*, *близо*); и 3. числителен предлог, който се държи като числителен оператор, но едновременно с това приписва и падеж (винителен). Авторите разглеждат типове 2 и 3 като един, който е числителен оператор. Ако предлогът обаче е опора на тези фрази, възниква въпросът как ще се осигури съгласуването между подлога и сказуемото и как ще се наследи информацията от фразата с числителното. Така се стига до решението предлогът да се анализира като *слаба опора*. Това за авторите означава, че този тип фрази наследяват морфосинтактичните свойства на опората и въвеждат някакъв тип маркиране (за разлика от други виждания, според които заедно с морфосинтактичните свойства се наследява и семантиката на опората). Като *слаби опори* могат да се анализират също така комплементизаторите (*че*, *да*) или съчинителните съюзи. Авторите предлагат обаче третият тип – числителният предлог – да не наследява падежа от комплемента си, защото може да заема позиции и с друг падеж. В (Przeźiórkowski 2013) също така се обръща внимание на разделението на елемента *po* (бълг. *по*) на три отделни типа. Той смята, че именно числителният оператор, който е модификатор, има способността да се съчетава с номинативна именна група. Това наблюдение е важно за разглеждането на фразите с апроксимация в ролята на подлог. В същото време обаче авторът отбелязва, че понякога е трудно да се направи разлика между употребата на числителния оператор и употребата на числителния предлог, който приписва винителен падеж. За да направи унифициран анализ на трите типа в ОФГ, той приема, че и при числителния оператор опората е предлогът, който субкатегоризира нумерална фраза. Така авторът въвежда идеята за *слабите опори*, които в дефинициите на ОФГ взимат комплемементи, но в същото време наследяват всички синтактични (и семантични) характеристики на тези свои комплемементи. (Przeźiórkowski 2013) предлага трактовка, в която числителният оператор наследява синтактичните особености на своя нумерален комплемент, но не наследява задължително семантичните му особености. Също така той не приписва падеж, но се съгласува с предиката. Т.е. *предложната слаба опора* е синтактично прозрачна (*syntactically vacuous*). По подобен начин е анализиран и числителният предлог, но там играе роля и приписваният от него падеж. Предлогът приписва винителен падеж на своя комплемент, но спрямо предиката приема структурен падеж, включително и номинативен.

Пример за *числителен оператор* е представен в 5, където недистрибутивният предлог за място *w* (бълг. *в*) определя местен падеж (ЛОС) на фразата с

числително и съществително име (Przepiórkowski 2013: 10):

5) Prawie wszyscy zawodnicy występowali w po dwóch formacjach.
almost all players played in.DISTR two.LOC formations.LOC
'Almost all players played in two formations each.'

Почти всички играчи играеха в по две формации.

Пример за *числителен предлог* е представен в 6, където дистрибутивният предлог *po* (бълг. *по*) приписва винителен падеж на фразата с числително и съществително име (Przepiórkowski 2013: 3):

6) Dałem im po dwa jabłka.
gave-I them.DAT DISTR two.ACC apples.ACC
'I gave them two apples each.'

Дадох им по две ябълки.

В това предложение обаче има една друга особеност, а именно, че опора на комплементната фраза е числителното име, а не съществителното. Затова проекцията е нумерална фраза (NumP). Сrv. [PP около [NumP 10 души]].

В статията си авторът коментира и примери с предлога *około* в полски, който според него също има две омонимни форми (Przepiórkowski 2013: 12): *około* като числителен предлог, който приписва родителен падеж, и *około* като числителен оператор, който се съчетава с номинативна именна група. В следващия пример числителното *sto* е дадено в два възможни варианта: в родителен (stu) и в именителен (sto) падеж.

7) Około stu/sto kobiet podpisało ten wniosek.
around hundred.GEN/NOM women.GEN signed.3.N.SG this.ACC petition.ACC
'Around a hundred women signed this petition.'

Около 100 жени подписаха тази петиция.

Интересно е, че в (Пенчев 1993/Penchev 1993: 184) е представено следното твърдение: „7. Предложни групи не могат да бъдат подлог или пряко допълнение“. Примерите, които са дадени обаче, са с дистрибутивния предлог *po*. Сrv.: *Te събираха [[по една торба]] орехи] всяка вечер* и *[[По една торба] орехи] се събираха всяка вечер*. Пенчев прави и констатацията, че предлогът не въвежда главната според него част „орехи“. Макар че липсват по-нататъшни разсъждения по въпроса за синтактичния анализ, проблемът за подходяща трактовка на подобни случаи е вече поставен.

В (Осенова/Osenova 2019) е възприет моделът, според който думата за апроксимация модифицира числителното име и образува с него особена спецификаторна група, която е нумерална и която от своя страна модифицира опорното

съществително. Срв.: [NP [NumP близо 20] души]. Бих искала да обърна внимание, че като проекция нумералната фраза в (Осенова/Osenova 2019) е различна от нумералната фраза в (Przeźniowski 2013). И в двата случая опора е числителното име, но в първия случай то образува фраза с модифициращата дума за апроксимация, а във втория – взима като комплемент съществително име. Моего решение в (Осенова/Osenova 2019) е в синхрон повече с идеите на (Corver and Zwarts 2006), отколкото с трактовките на (Ionin and Matushansky 2018). То осигурява максимална именна фраза и поддържа идеята за образуването на една особена фраза, отбелязана като нумерална, която включва елемента за апроксимация и числителното име. Тази особена фраза има ролята на модификатор към опорното съществително. Подобен анализ не е типичен за българската граматическа традиция. Това се отнася както за нумералната фраза [близо двайсет], така и за по-високата проекция [[близо двайсет] души]. Нумералната фраза липсва в хипотезите за комбинаторика на конституенти, представени много ясно и подробно в (Бъркалова/Barkalova 2011).

Нека сега разгледаме по-подробно данните за фразите с апроксимиращи елементи в българския език в позиция на подлог. Апроксимиращи елементи могат да бъдат наречия (*близо, приблизително, горе-долу*) и предлози (*около, над, под, до*). Подобно е положението и в другите езици. Тази разнородност в класовете думи създава проблеми при единния анализ. Ето защо Maekawa (2017) третира и апроксимиращите наречия в английски като предлози (*roughly, approximately*), а Przeźniowski (2013) отделя като част на речта специален числителен модификатор, който е омонимен с предлозите.

В българския език не се приписват падежи на имената в зоната на повърхнинния синтаксис, което спестява необходимостта от директно моделиране на тези процеси, както се налага това например в полския или руския език. В същото време обаче не може да не се отчете проблемът с функцията на предлозите като управляващи думи. В (Академична граматика/Akademichna gramatika 1983) в частта за предлозите *към, около, над, под, до* са добавени и значения за приблизителност по време, количество, величина, степен. Например за предлога *към* (Академична граматика/Akademichna gramatika 1983: 427) примерите са следните, като 8а изразява приблизителност на време, а 8б изразява приблизителност на количество:

8а) Ела **към** 5 часа.

8б) Теглото на тази машина е **към** два тона.

Тук изключваме употребите от типа 8а, където предложната фраза не може да бъде в позиция на подлог, а само на обстоятелствено пояснение. Затова не е възможно предложът нито да се изпусне, нито да се замести с наречие. Това означава, че за разглеждане остават случаите, в които чрез предлога се изразява семантиката на *приблизително количество*. Срв.: *Към 10 жилищни блока в града също са на локално парно, за което обаче също няма възлища от юли*.

Прави впечатление асинхронът между морфология и семантика. Управляваща дума, каквато е предлогът, изразява семантиката на наречие. Разбира се, предлозите имат и други значения, които са типични за наречията – за време, за пространство и т.н. Но там наречието би заместило цялата фраза (срв.: *Отивам в стаята. Отивам там*), докато в този случай наречието замества самия предлог (срв.: *Теглото на тази машина е към два тона. Теглото на тази машина е близо два тона*). Също така предлогът/наречието могат да бъдат пропуснати, без да се наруши граматичността на изказа. Срв.: *Теглото на тази машина е 0 два тона*.

Дотук става ясно следното. Предлозите във фрази за апроксимация на количество могат: а) да се заместят с наречие за приблизителност; и б) да бъдат изпускани, без да се нарушава граматичността на изречението. Заместването на управляваща дума, какъвто по правило е предлогът, с наречие и възможността апроксимиращата дума да бъде изпусната ни насочват към идеята, че в тази своя употреба предлозите всъщност не са типични управляващи думи. Ако приложим идеята на (Ницолова/Nitsolova 2005) за разделянето на предложните фрази на аргументи, аргумент-адюнкти и адюнкти, в тези предложни фрази според мен говорим за адюнкти в рамките на подлога като външен аргумент (или вътрешен, когато фразата е в позиция на допълнение), т.е. предлогът/наречието не се изискват от предиката, но имат своя семантика, която изразява приблизителност. Също така става дума за предикативен предлог, защото предлогът носи своя собствена семантика. (Атанасов/Atanasov 2016: 3), следвайки (Ницолова/Nitsolova 2005), представя следните четири възможности за реализация на предложните фрази при предиката: аргумент (*говоря на Иван*); аргумент-адюнкт (*отивам на театър*); адюнкт (*говоря на пазара*) и предикатив (*Тя е на двадесет години*). Не е разгледано обаче отношението на предиката с апроксимиращ предлог/наречие в групата на подлога.

Нека направим друг тест в примери 9 – да заместим фразата след предлога или наречието с местоимение или местоименно наречие, за да получим данни за конституентната ѝ позиция:

9) Около/над/приблизително **10 души** дойдоха вчера.

9а) * Около/над/приблизително **те** дойдоха вчера.

9б) * Около/над/приблизително **тях** дойдоха вчера.

9в) Около/над/приблизително **толкова [души]** дойдоха вчера.

Изглежда, че по-скоро предлозите се държат като наречия, отколкото обратното. Както се вижда, изреченията със заместващи местоимения в именителен или косвен падеж – 9а и 9б – са неграматични, докато заместването на числителното име с местоименно наречие в 9в звучи добре. Фактът, че с наречие се замества само числителното име (9в), подсказва, че това числително име може да има свързаност с думата за апроксимация.

Друга интересна специфика е, че апроксимиращите елементи могат да се комбинират помежду си. Срв.: колокациите *близо над*, *приблизително около*, *горе-долу около*. Тук вече комбинациите са от предлог и наречие. Срв. примерите: *По последни данни у нас работят близо над 50 000 деца; Оставаха приблизително около 85 места за втория допълнителен конкурс, резултатите от който ще бъдат обявени на 31 август; Тогава се събрахме горе-долу около 15 момичета и едно момче имахме за цвет.*

Възможността за комбинация между два предлога включва предимно дистрибутивния предлог *по*: *по около*, *по над*, но не и **по към*. Срв.: *Средно по около 100 души напускат всеки ден района, преселвайки се в Букурещ или в чужбина, сочи румънската статистика; По около 10 души за денонощие пък се обаждат с оплаквания от остри вирусни инфекции, ларингити, катарии и ангини; По техни сметки, ако преминат по около 200 автомобила с по един резервоар, това означава около 10–15 тона; По над 100 декларации за незаконни строежи са подадени във всяка една от общините на бившия Пловдивски окръг; Идваха по над 20 души на ден.*

В същото време обаче се срещат и примери като *около над*. Срв.: *Според местните власти около над 820 хиляди души са се били събрали мирно на площад „Бакедано“, една от основните забележителности в центъра на Сантяго.*

Не на последно място, наблюдава се съчетаемост на апроксимиращите елементи с числително за приблизителност. Така се получава дублиране на синтактичен и морфологичен изразител за едно и също значение. Срв.: *Близо стотина души вадят хляба си в българо-немската „Артекс“ ООД в Момчилград; Около стотина души шурмуваха административната сграда; Над стотина британски инспектори пристигнали моментално в Марсилия, за да подпомогнат френските си колеги при идентифицирането на инициаторите на побоя.*

Нека в 10а и 10б припомним тестовете от (Осенова/Osenova 2019), според които максималната фраза е именна проекция в именителен падеж. Срв.:

10а) *Тези около 50 души дойдоха.*

10б) *Около 50 души дойдоха. Те не останаха дълго.*

Първият тест в 10а показва, че цялата фраза за апроксимация *около 50 души* може да бъде в рамките на детерминатор, в случая показателното местоимение *Тези*. Този факт е в полза на тезата, че фразите за апроксимация са именни, а не предложни фрази. Вторият тест в 10б е, че цялата фраза може да се замества с анафорично местоимение. Личното местоимение *Те* замества фразата *около 50 души*. Този тест също е в полза на разглеждането на фразите за апроксимация като именни фрази.

Третият тест (в 11а и 11б) показва, че фразата за апроксимация се съгласува с предиката, подобно на фразите без апроксимиращи елементи. В 11а предикатът се съгласува с подлога в единствено число, докато в 11б той се съгласува с него в множествено число. Подобни примери, които да бъдат граматични и в двете числа, не са често срещани. Преобладаващата част фрази с апроксимация по пра-

вило изискват предикат в множествено число. Затова в 12а е даден граматичният пример, докато в 12б – неграматичният в единствено число на предиката.

11а) *Измина около година.*

11б) *Изминаха около 3 години.*

12а) *Около 10 души бяха дошли.*

12б) **Около 10 души беше дошъл.*

Всички тези лингвистични тестове показват, че максималната фраза трябва да има номинативен, а не косвен падеж, независимо чрез какъв механизъм се осигурява той.

Нека разгледаме отношенията между елементите на този тип фрази от гледна точка на преместванията им в рамките на изречението:

13а) *Книги бяха донесени около/приблизително 30.*

13б) **30 книги бяха донесени около.*

13в) *?30 книги бяха донесени приблизително.*

13г) **Около бяха донесени 30 книги.*

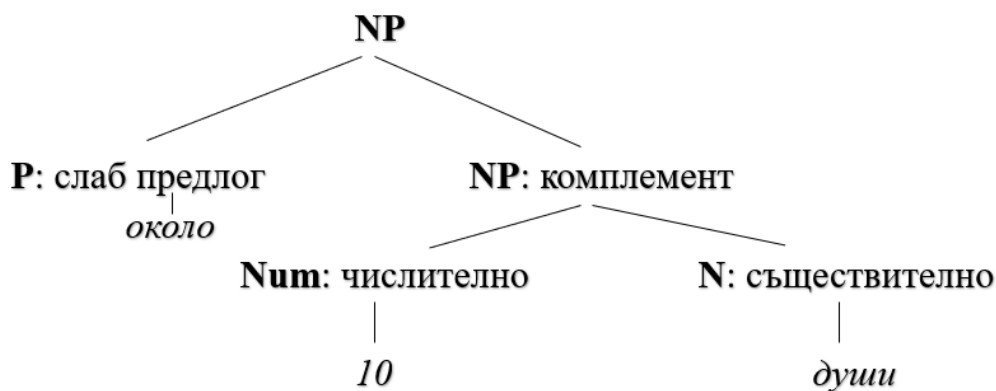
13д) *?Приблизително бяха донесени 30 книги.*

В 13а съществителното е извлечено от цялата фраза за апроксимация, която остава в съчетанието от апроксимираща дума и числително. Примерите в 13б и 13г показват, че извличането само на апроксимиращата дума, когато е предлог, е блокирано. Примерите в 13в и 13д илюстрират известна допустимост на извличане на апроксимиращата дума, когато тя е наречие, но в рамките предимно на разговорната реч. Тази относителна свобода на наречието се дължи на неговата самостоятелност като част на изречението. Предлогът винаги е тясно свързан с думата, която управлява или с която се съчетава.

Тестът в 13а показва, че апроксимиращият елемент и числителното име наистина биха могли да образуват конституент независимо от начините на моделиране на опората и отношенията между опората и зависимата част – като комплементация или модификация. Другите примери насочват към идеята, че синтактичното поведение на предлозите и наречията все пак отразява отликите между тези части на речта. Това означава, както вече беше посочено по-горе, че при предлога се блокират позициите, когато той се използва самостоятелно, докато при наречието блокирането в подобни позиции не е пълно.

Ако приложим критерия на (Пенчев/Penchev 1993: 43), според който „главната част на едно именно словосъчетание може да се премести, без да „влачи“ със себе си подчинената си част (тя остава на мястото си – *in situ*), но подчинената част не може да излезе извън NP^c, то тогава се потвърждава идеята ми, описана по-подробно в (Осенова/Osenova 2019), че съществителното име е опора, която се модифицира от нумерална група. В рамките на нумералната група подкрепям анализа, при който числителното е опора, а думата за апроксимация модифицира тази опора.

В заключение може да се обобщи, че хипотезата „предложна фраза“ по принцип не е невъзможна за разглежданите фрази за апроксимация в българския език, стига да има механизъм, по който да се осигури номинативният падеж на най-високата проекция на подложната група. Такъв механизъм е например разглежданият в тази статия подход за предлозите като *слаби опори*. В рамките на този подход има два варианта. При първия вариант предлогът взима именната група като комплемент и по този начин следващата фразова проекция наследява характеристиките ѝ. В случая фразата от числително и съществително име се разглежда като именна фраза с опора съществително име и модификатор – числително име. Срв. Фиг. 1:

Фиг. 1: Анализ на фраза за апроксимация чрез слаб предлог, който взима именната група като комплемент.

При втория вариант, представен на Фиг. 2, предлогът взима като комплемент числителното име и така наследява неговите характеристики, като образува нумерална фраза. Тази нумерална фраза е модификатор към опорното съществително име.

Фиг. 2: Анализ на фраза за апроксимация чрез слаб предлог, който взима числително-то име като комплемент, образува нумерална фраза и модифицира опорното съществително име.

Проблем при подобни трактовки обаче остава анализът на фразите с апроксимираща дума – наречие, тъй като наречията не са типичните управляващи думи, които взимат компленти. Освен това чрез модификацията приносът на апроксимиращата дума (предлог или наречие) се отчита по-директно в синтактично-семантичната структура в сравнение с комплентацията.

Една възможна посока за анализ може да бъде разглеждането на предлога или наречието като фокусираща дума към числителното име. Това предложение би променило анализа на спецификаторната фраза в (Осенова/Osenova 2019) по посока на унарна фразова проекция (**Num**) вместо бинарната **NumP**. Срв.: [NP [Num около/приблизително 10] [N души]. Идеята за унарната проекция е, че фокусиращата дума не се отчита в по-високото равнище на проекция. Отчита се само приносът на числителното. Така проекцията **Num** остава по същество лексикален знак.

Разбира се, трябва да се отбележи, че апроксимиращите елементи не са и типични фокусиращи думи, защото не могат да се местят произволно във фразата и в изречението, а са свързани само с числителното име. Затова подобна хипотеза изисква сериозно допълнително проучване.

Литература

- Академична граматика 1982:** *Граматика на съвременния български книжовен език*. Том 2. Морфология. София: Издателство на Българската академия на науките, 1982.
- Атанасов 2016:** Атанасов, А. *Предложни фрази в предикативна позиция (аргументна структура)*. – *Littera et Lingua Series Dissertationes*. Факултет по славянски филологии, СУ „Св. Кл. Охридски“, 2016.
- Бъркалова 2011:** Бъркалова, П. *Българският синтаксис – познат и непознат*. Пловдив: УИ „П. Хилендарски“, 2011.
- Ницолова 2005:** Ницолова, Р. За значението на предложните съчетания в българското изречение. – В: *Съвременни лингвистични теории*. Съст. С. Коева. София, 2005, 141–152.
- Осенова и Симов 2007:** Осенова, П., К. Симов. *Формална граматика на българския език*. София: ИПОИ, 2007.
- Осенова 2009:** Осенова, П. *Именните фрази в българския език*. София: ЕТО, 2009.
- Осенова 2019:** Осенова, П. Поведението на именните групи за приблизителност от типа ‘над 300 души’ или ‘около 15 села’ в позиция на подлог. – В: *Българистични езиковедски четения: Материали от международната конференция по случай 130-годишнината на Софийския университет „Св. Климент Охридски“*. Съст. Красимира Алексова, под ред. на Йовка Тишева, Марина Джонова. София: Университетско издателство „Св. Кл. Охридски“, 2019, 280–286.
- Пенчев 1993:** Пенчев, Й. *Български синтаксис. Управление и свързване*. Пловдив: Пловдивско университетско издателство, 1993.
- Цимерлинг 2017:** Цимерлинг, А. *Неканоническите подлежащи: Синтаксис и комуникативна структура* (Non-canonic subjects: syntax vs information structure). In:

References

- Academic Grammar 1982:** *Gramatika na savremenniya balgarski knizhoven ezik.* Tom 2. Morfologiya [Grammar of contemporary Bulgarian literary language. Volume 2. Morphology]. Sofia: Izdatelstvo na Balgarskata akademiya na naukite, 1982.
- Atanasov 2016:** Atanasov, A. *Predložni frazi v predikativna pozicija (argumentna struktura)* [Prepositional phrases in a predicative position (argument structure)]. – *Littera et Lingua Series Dissertationes.* Faculty of Slavic Studies, Sofia University „St. Kl. Ohridski“, 2016.
- Barkalova 2011:** Barkalova, P. *Balgarskiyat sintaksis – poznat i nepoznat* [Bulgarian syntax – known and unknown]. Plovdiv: University Publishing House „P. Hilendarski“, 2011.
- Corver and Zwarts 2006:** Corver, N. and J. Zwarts. Prepositional Numerals. – *Lingua* 116.6: 811–835.
- Ionin and Matushansky 2018:** Ionin, T. and O. Matushansky. *Cardinals. The Syntax and Semantics of Cardinal-containing expressions.* Linguistic Inquiry Monographs. The MIT Press.
- Maekawa 2017:** Maekawa, T. English prepositional numeral constructions. – In: *Proceedings of the 24th International Conference on Head-Driven Phrase Structure Grammar.* Editor Stefan Mueller. CSLI Publications, 2017, 233–247.
- Nitsolova 2005:** Nitsolova, R. Za znachenieto na predložnite sachetaniya v balgarskoto izrechenie [On the meaning of the prepositional phrases in Bulgarian sentences]. – In: *Savremenni lingvistichni teorii.* Editor S. Koeva. Sofia, 2005, 141–152.
- Osenova and Simov 2007:** Osenova, P. and K. Simov. *Formalna gramatika na balgarskiya ezik* [Formal Grammar of Bulgarian]. Sofia: IPOI, 2007.
- Osenova 2009:** Osenova, P. *Imennite frazi v balgarskiya ezik* [Nominal Phrases in Bulgarian]. Sofia: ETO, 2009.
- Osenova 2019:** Osenova, P. Povedenieto na imennite grupi za priblizitelnost ot tipa ‘nad 300 dushi’ ili ‘okolo 15 sela’ v pozicija na podlog [The behaviour of nominal phrases of the type ‘over 300 people’ or ‘around 15 villages’ in a subject position]. – In: *Balgaristichni ezikovedski cheteniya: Materiali ot mezhdunarodnata konferenciya po sluchay 130-godishninata na Sofijskiya universitet „Sv. Kl. Ohridski“.* Editors: Krasimira Aleksova, Yovka Tisheva and Marina Djonova. Sofia: Universitetsko izdatelstvo „St. Kl. Ohridski“, 2019, 280–286.
- Penchev 1993:** Penchev, Y. *Balgarski sintaksis. Upravljenje i svarzване* [Bulgarian syntax. Government and Binding]. Plovdiv: Plovdivsko universitetsko izdatelstvo, 1993.
- Przepiórkowski 2013:** Przepiórkowski, A. The Syntax of Distance Distributivity in Polish: Preserving Generalisations with Weak Heads. – In: *Proceedings of the 20th International Conference on Head-Driven Phrase Structure Grammar,* Freie Universität Berlin. Editor: Stefan Muller. CSLI Publications, 2013, 161–181.

Przepiórkowski and Patejuk 2013: Przepiórkowski, A. and A. Patejuk. The syntax of distance distributivity in Polish: weak heads in LFG via restriction. – In: *Proceedings of the LFG13 Conference*. Editors: Miriam Butt and Tracy Holloway King. CSLI Publications, 2013.

Zimerling 2017: Zimerling, A. Nekanonicheskie podlezhashtie: Sintaksis i komunikativnaya struktura [Non-canonic subjects: syntax vs information structure]. – In: *Book of abstracts from the 12th Slavic Linguistics Society Meeting*. Ljubljana, 21–24 September 2017.

Проф. д-р Петя Осенова
Катедра по български език
Факултет по славянски филологии
СУ „Св. Кл. Охридски“
бул. „Цар Освободител“ 15
1504 София, България
osenova@uni-sofia.bg

Prof. Petya Osenova, PhD
Department of Bulgarian Language
Faculty of Slavic Studies
Sofia University St. Kl. Ohridski
15 Tsar Osvoboditel Blvd.
Sofia 1504, Bulgaria
osenova@uni-sofia.bg